

Anmeldelse:

EFTERBILLEDER

Af Benny Lihme

“Når man bor i byen lærer man ikke at tage noget for givet. Luk øjnene et øjeblik, vend dig og betragt noget andet, og det der var foran dig er pludselig væk. Intet varer ved, forstår du, end ikke tankerne i dit indre.”

Paul Auster: I det sidstes land.

1.

Reuter-fotografen Sean Adair er på plads September 11, 2001, hvor United Airlines Flight 175 er på vej ind i World Trade Centers sydtårn, som det rammer kl. 9:03. Røg vælter allerede ud fra nordtårnet, som blev ramt af et andet fly kl. 8:47.

Som den engelske forfatter Martin Amis skriver i sit bidrag “Hadet til Amerika” i en aktuel og udmærket artikelsamling “Tirsdag 11. september 2001” fra forlaget Tiderne Skifter (ja, mon ikke!), var de kaprede fly udvalgt på baggrund af deres kurs fra Boston mod den amerikanske vestkyst, så terroristerne var sikre på at de var tanket helt op.

Det første skulle ramme nordtårnet i World Trade Center netop som arbejdsdagen for alvor var ved at begynde. Og, 1.





til forklaring for de mange der har undret sig over tidsintervallet mellem de to attentatfly, en pause på et kvarter, for som Amis skriver, "at give verden tid til at samles om tv-apparaterne."

Også den franske arkitekt, tids- og hastighedsteoretiker Paul Virilio må i sit bidrag i Tiderne Skifter-bogen konstatere, at fundamentalismen ikke er det fjerneste "fun" når den betjener sig af den mest moderne teknik. "Hver gang terrorismen har videreudviklet sig, har den udviklet sig i overensstemmelse med medierne, dvs. i overensstemmelse med tv-skærmen." Enzensberger supplerer, i bogens bedste bidrag, med bl.a. følgende: "Terrorens immanente karakter, viser sig uanset dens ophavsmænd ikke blot i aktørernes adfærd, men også i deres valg af midler. For så vidt er der tale om patologiske kopier af modstanderen i lighed med dem, som et retrovirus fremstiller af en angrebet celle. Følelsen af, at angrebet kommer uderfra, er bedrag, eftersom der ikke længere findes noget ydre rum for menneskelige og umenneskelige handlinger, der står uden for de globale sammenhænge. Truslen er så allestedsnærværende som kameraer, telefoner, Internettet og spionsatellitter.

Gerningsmændene bag terroraktionerne i New York og Washington repræsenterede ikke blot i teknisk forstand the state of the art. Inspireret af vestens symbolske billedlogik iscenesatte de massakren

som medieshow. I den forbindelse fulgte de minutiøst skrækfilmernes og sciencefiction-thrillernes drejebøger. En så intim forståelse for amerikansk civilisation tyder ikke på nogen anakronistisk mentalitet.”

Ja, må man som et af mange tv-vidner samtykke. Blandingen af underlig fortidig fundamentalistisk tankegods fra afghanske klippehuler og moderne teknik med baggrund i kendskab til tv og katastrofefilm, har gjort os alle til vidner til dette ødelæggelsesværk ved en direkte transmission over hele verden, som samtidig har sprængt og overskredet tidligere kendte katastrofe-, dokumentar- og reality-genrer.

Der er tale om en form for luftvejsinfektion og medievirus som aldrig er set før, en delagtighed i en krigerisk terror uden etik. Og nok engang bekræftes det, at tv-billeder af virkeligheden er grusommere end sansningen af selve virkeligheden. Alene af den grund, at gruen fastholdes, zoomes ind i ens pupiller, trækkes ud, gengives i replays fra forskellige vinkler, æsteticeres i slow motion osv. Amerikanske børn tror den 11. september og i dagene efter, at deres land angribes igen og igen af horder af fly, som var det under blitzkrigen i London. Billederne lagrer sig i deres indre indtil en opinion rejser sig og fortæller tv-selskaberne at “enough is enough”. Trods alt er landet ikke i åben krig, invaderet af en fremmed besættelsesmagt, så hvorfor påføre nationens børn livslange psykiske skader som følge af tv-skabte krigstraumer. Posttraumatisk stress disorder, en belastningsreaktion med livslange flashbacks og mareridtsagtige drømme som noget muligt, er en alvorlig sag. Og kan udvikles også selv om børnene ikke har været direkte vidner til krigshandlinger.



2.

2.

En af modernitetens store og smukkeste symboler, The Brooklyn Bridge, som kulisse for et postmoderne symbols fald på Sara K. Schwitteks billede.

New York-filosoffen Marshall Berman, i de glade 70-ere i Greenwich Village betegnet som "gadernes filosof", valgte i 1982 Karl Marx-citatet "All that is solid melts into air" som titel på hans strålende bog om "The Experience of Modernity". Pointen i denne hook-line altså den, at det moderne får alt fast til at gå op i røg. Intet fast får lov til at bestå i den konstante og accelererende moderniserings- og forandringsproces.

Og så er det ikke engang et af det modernes nye påfund, som får verdenskapitalismens mest signifikante symbol til at synke i grus. Det er ikke, i Benjamin Barbers opsætning, McWorld ("globalism") men Jihad ("tribalism"), som triumferer i denne verdensforandring ("reshaping the world").

Som det umiddelbart ser ud fra ny-new yorkeren Salman Rushdies side i Tiderne Skifter-bogen, er synlighedens verdenshovedstad ramt af usynlige magter. Som altså hen af vejen viser sig at være alt andet end moderne, endsige postmoderne. Omend tidløs, så er det en gammel kending der står allerbagerst bag, jvfr. bidraget fra den portugisiske forfatter José Saramago: "I Guds navn er det frygteligste tilladt".

Det er ikke, nok engang, den fremadstormende modernitet der ligger det faste i ruiner og forandrer verden. Det er den syge del af islam, der i en mærkelig usamtidighed har benyttet sig af moderne teknik indenfor en mental forestillingsverden som hellere vil bevæge sig tilbage end frem. Som søger tilbage til koranens bogstav og dets renhed. I artikelsamlingen gør den marokanske forfatter Tahar Ben Jelloun sig håb om at arabiske intellektuelle vil gå ind i et kritisk arbejde omkring den religiøse ekstremisme. Lad os bakke ham og hans lige-sindede op i denne bestræbelse.

3.

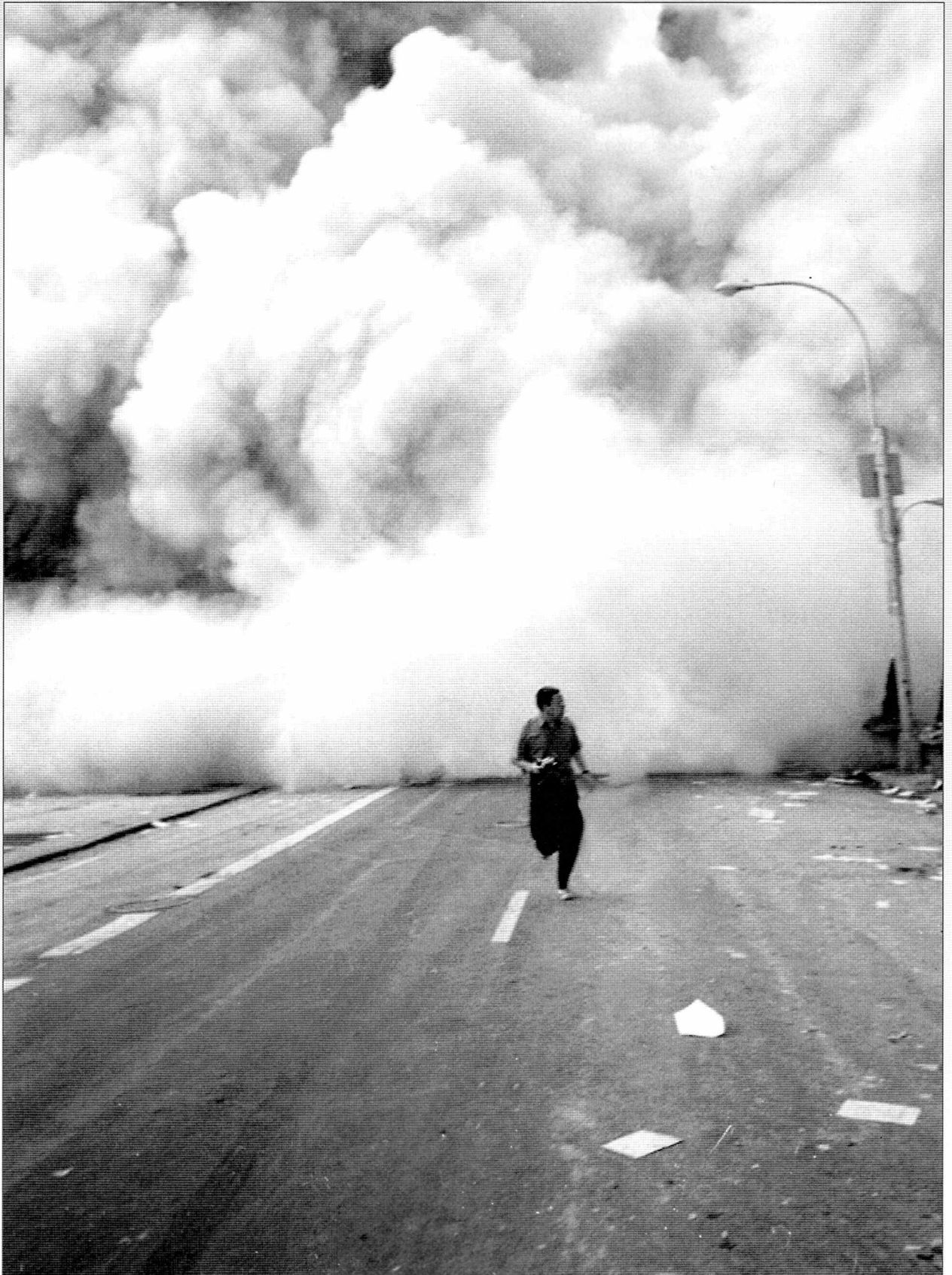
På Kelly Price's foto løber en mand, tilsyneladende asiat, ned af Broadway i et forsøg på at undslippe de kvælende røgmasser. Déja vu, ikke sandt? Vi er nogle der husker engang, hvor billeder af paniske vietnamesere i løb ud af vejene for at undslippe amerikanske bombefly gik verden rundt.

Om noget har September 11 givet skrækindjagende fylde til den tyske sociolog Ulrich Beck's berømte bog "Risikosamfundet: på vej mod en ny modernitet". Fra Tiderne Skifters samling af intellektuelle kommentarer og essays er det værd at nævne den socialpsykologiske pointe fra Beck's bidrag "Den kosmopolitiske stat", at det afgørende i politisk forstand er når det kommer til stykket ikke risikoen, men oplevelsen af den. Frygt skaber sin egen virkelighed, overfor hvilken mennesket fremstår nøgent og sårbart. Beck har naturligvis ingen opskrift imod dette, bortset fra den politiske forestilling om opbygning af "en kosmopolitisk stat". Dog, på det psykologiske plan nævner han en passant, at lidt "sort kynisme" kan hjælpe og medvirke til opretholdelse af handlekraften.

4.

Peter Morgan's billede af "ground zero", som WTC-tomten hurtigt blev døbt, mindede mig øjeblikkeligt om Pieter Bruegel den ældres maleri af Babelstårnet. Dette maleri, som i øvrigt er brugt på forsiden af den svenske version af Marshall Berman's bog om moderniteten, viser ifølge Biblens fremstilling den første by bygget af mennesker. Hvor der blev opført et tårn som skulle strække sig op til himlen (mod World Trade Centers glaskasser på "kun" 411 meter).

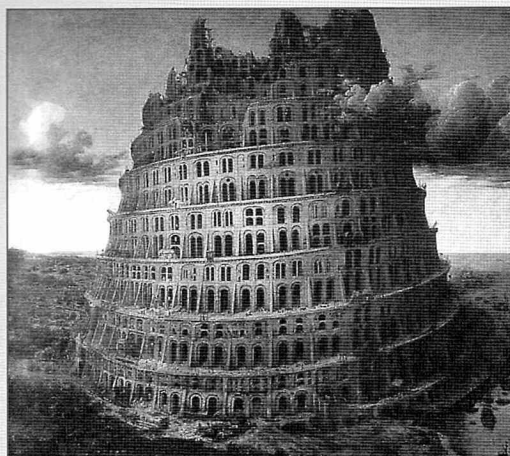
Med efterbilleder følger (forhåbentlig) eftertanker. Mine gik ved dette foto tilbage til Babelstårnet og Guds indgriben hér. Han brød sig som bekendt ikke om stormandsideen



3.

med et byggeri helt op til himlen, og han skal have sagt eller tænkt, at dette er jo bare begyndelsen. Nu tror de dernede at intet er umuligt for dem, hvad de end forestiller sig. Hvorfor han intervererede med en sprogforbistring blandt byggeriets globaliserede, flerkulturelle arbejdskraft. Så de ikke kunne forstå hinanden og således ikke fuldende byggeriet.

Som Babelstårnet således også World Trade Center: et symbol på menneskets samtidige magt og magtesløshed.



Pieter Bruegels "Babelstårnet"

4.

5.
Min amerikanske ven, der ellers er uhyre e-mail sparsommelig, har mailet et par dage efter d. 11. september, at jeg endelig ikke må annullere mine rejseplaner og vore aftaler. Min tanke er, om det virkelig er kommet så langt, at amerikanere kan føle sig små og ladt alene? Forladt af os civiliserede europæere og overladt til selv at tage skraldet med de arabiske terrorister.

Rolig Jim, jeg kommer. Efterfølgende den erfaring rigere, at sørgemusik i aftenflyveren fra København til New York ikke lige er sagen, ej heller at være i et land hvis ledere hævder at landet er i krig. Med en umiddelbar udløsning af patriotisme og en absolut allestedsnærværende stjernebesat nationalflagning til følge, som ændrede hele New Yorks topografi mere end fraværet af tvillingetårnene.

De to første dage i New York ser jeg det, der ikke mere er der på behørig afstand. Så synligt kan et hul i luften altså være! Fra vinduet i mit gæsteværelse hos Jims ven på Manhattans Upper West Side, nær ved det højt beliggende Columbia University.

Efter yderligere et par dage, og en planlagt afstikker 400 kilometer nordpå til Ithaca, tager vi endelig sub-

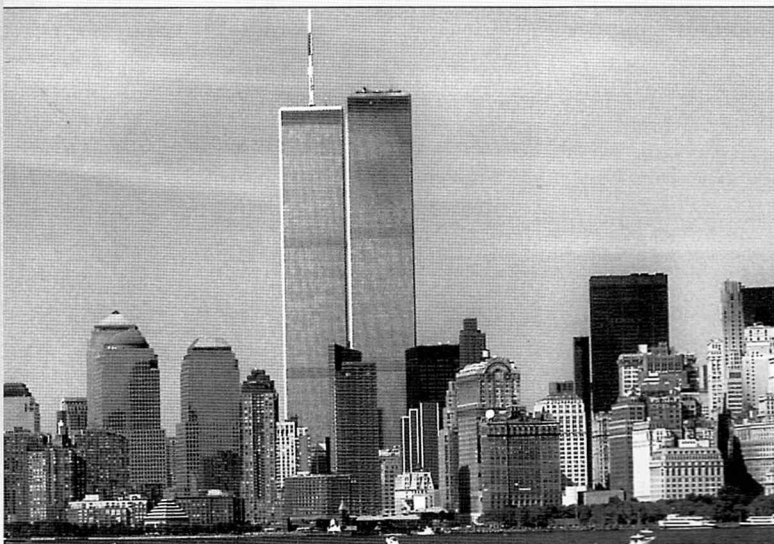


way'en downtown for at se på "det", som vi indtil videre kun har set på tv og fotos. Subway-linjen afbrydes ved Chambers, hvor "ground zero" har sin nordlige indhegning af det kæmpestore "crime area". Robert de Niro's luksusrestauranter et stenkast herfra må have dårlige tider, for hvordan nyde det ekstraordinære så tæt på en massegrav?

Vi finder os til rette som kiggere på en gangbro over West Street, ned mod Hudson River. Selv om mange tanker har kørt, og i accelererende fart kører, igennem hovedet på os begge to, så er det en tung tavshed som præger hele scenariet. "Genial ondskab" siger Jim et par gange lavmælt, på samme tid anerkendende og fordømmende. Det er noget svineri, men det har ramt amerikansk magt og politisk arrogance overfor den arabiske verden effektivt og ikke aldeles grundløst set fra dén side. Hvilket altsammen, tid og sted taget i betragtning, har det bedst ved at forblive i tankernes verden. Grænsen for u-amerikansk opførsel og landsskadelig virksomhed er med ét kommet under nulpunktet. Og almindelig menneskelig respekt opfordrer ikke ligefrem til at genere de andre sørgende, nogle stiltødt grædende, som står ved siden af. Heller ikke selvom de måtte være ærkekonservative våbenglade republikanere, der ikke hurtigt nok kan få gang i den hævnende amerikanske krigsmaskine. Klart er det i øvrigt, at en sørgelig begivenhed som denne bringer folk tættere på hinanden, også folk der ellers er politiske modstandere.

Langsomt overtager redningsmandskabets konkrete operationer nede på "ground zero" vores tankevirk-somhed. Kan et sådant oprydningssarbejde i kølvandet på en katastrofe være interessant? Ja, det kan det faktisk. Langsomt bevæger vi os ned til området mellem pier 21 og pier 25 for at følge den store kran dér, mens den bakser med de kæmpemæssige stykker jern og beton, som store trailere kommer ud med inde fra "ground zero"-området til videre ekspedition ad vandvejen. En god time går med iagttagelser af arbejdende mennesker og maskiner. Et udmærket, befriende samtaleemne, hvor udstyr, størrelser, teknologi, sikkerhedsforhold, maskulinitet osv. diskuteres lakonisk. Først senere, hvor vi er overladte til os selv, lukkes der op for sluserne. Jim, en forhenværende kommunist som under den kolde krig blev overvåget, har moret sig over hans grinagtige betydning som samfundsfjende i FBI's arkiver. Og kunne ønske sig, at de amerikanske efterretningstjenester havde været bedre klædt på i forhold til den nye, langt mere under-gravende farlighed som den aktuelle terrorisme repræsenterer sammenlignet med kommunismens dage. Sikkerhedsforholdene i de amerikanske lufthavne har alle vidst var en karrikatur, begrundet i en udliciteringspolitik hvor de lavestbydende firmaer får opgaverne. Og indsætter lavtlønnet, absolut umotiveret arbejdskraft som koncentrerer sig om den sikkerhed, der trods alt ligger i at de får løn fremfor bistands-hjælp. Den amerikanske opbakning til Israels beskidte politik overfor palæstinenserne osv., det hele italesættes frit inden vi igen lukker ned for potentielle anti-amerikanske ytringer. Min vært vil have at vi

5.



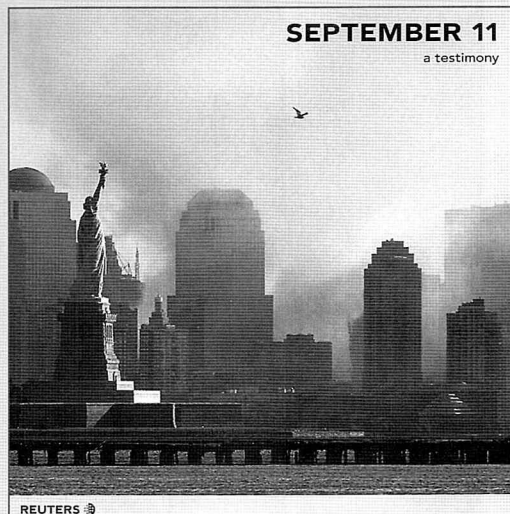
skal spise på et af hans gamle yndlingspisesteder fra den periode hvor FBI-agenter pænt ventede udenfor mens han spiste.

Jim er taget til Chicago og jeg er rykket til Lower Manhattan og Gramercy Park. David Letterman har brudt gravfreden ved på en kærlig og følsom måde at genoptage sine jokes. Og borgmester Giuliani opfordrer både turister og new yorkere til normalisering, dvs. forbrug. Gå i teatret, til koncert og på restaurant! Jeg følger hans påbud, vil gerne hjælpe New Yorks økonomi på højkant igen. Spiser på gammelkendte steder i Lower East Side-området som Cucina di Pesce på 4.gade, Great Jones på Great Jones St., ser en musical over Janis Joplins liv i the Village osv. Indtil hysteriet omkring miltbrand bryder ud og det føles passende at rejse hjem igen.

Når man sammenligner Enrique Shore's tvillingetårne-skyline-foto fra 30. august med Mike Segar's fra 27. september uden tårne, så har terroristerne isoleret set gjort byæstetikken en tjeneste. Skyline er smukkere uden WTC end med.

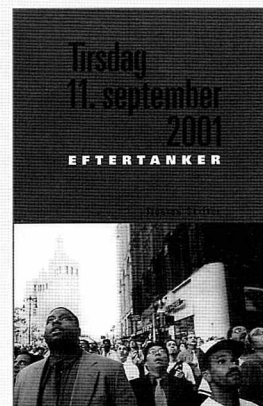
Som flerårig tilbagevendende New York besøgende, savner jeg imidlertid tvillingetårnene. Ikke på grund af den verdenshandel og dominans de symboliserede, heller ikke på grund af deres abrupte brutale indgriben i skyline, men på grund af at man jo kunne komme op i toppen af tårnene. Og derfra se ned på og udover et koncentrat af modernitet og kunstigt paradys uden sidestykke. Grand Canyon's naturlige gigantisme modernistisk iscenesat som storby-magisk realisme. Et totalt overvældende semiotisk overflow.

Spurgt til råds af venner og bekendte som skulle til New York for første gang, har jeg altid svaret: brug ben og øjne og gi' Lower East Side din opmærksomhed. Samt, hvad ikke mindst et par gamle 68'ere og modstandere af "world trade" og turistkøer har opponeret imod: afsæt 3-4 timer sidst på eftermiddagen til at tage op på toppen af World Trade Center. Brug øjnene i alle retninger, lad indtrykkene komme og tankerne vandre. Hold nogle pauser, drik et eller andet, gør et par notater eller bare luk øjnene. Og skærp så sanserne igen i den skumringsstund der kommer og som efterfølges af "byens lys". Dette er for mig den ulti-



Reuters:
September 11 – a testimony.
266 s. kr.359.00 hos Arnold Busck.

Reuters mistede seks kollegaer i forbindelse med attentatet på World Trade Center. Denne mindebog er lavet af deres kollegaer. Alle indtægter går til hjælpefondene for de efterladte AIDfund og AIDfund for America.



Claus Clausen og
Rasmus Øhlenschläger Madsen (red.):
Tirsdag 11. september 2001. Eftertanker.
Tiderne Skifter. 176 sider. kr. 225,00.

mative tilegnelse af Marshall Berman's "experience of modernity". Det punkt hvor mørket og natten melder sin ankomst, men intet af den grund går til ro. Det er modernitetens store kick at den kan gøre nat til dag.

Hvor trist at nogle vanvittige mørkemænd har ladet sig skræmme så meget af dette perspektiv, at de har måttet slippe ondskaben løs i den grad de har.